

HOL VANNAK A TÖMEGSÍROK? (5.) Tömeges rablógyilkosság

Pintér József nyugalmazott tolmács 15 éven át gyűjtötte az 1944/45-ös szenttamási megtorlás áldozatainak adatait

Sajnos egyre kevesebb olyan tanúja van már az 1944-es borzalmas időszaknak, akik megmutathatnák, hol várnak az ártatlan áldozatok tetemei arra, hogy végre méltó nyughelyükre kerüljenek. Most induló sorozatunk célja felkutatni azokat a helyeket, ahol a szemtanúk vagy a helytörténészek szerint a '44-es áldozatok jeltelen tömegsírokból nyugszanak. Várjuk olvasóink segítségét. Akik tudnak segíteni, kérjük jelentkezzenek a 024 555 530-as telefonszámon, illetve a hetvege@magyarszo.com e-mail címen.

Pintér József, akit mindenki csak Józsi bácsiként ismer, Péterrévén született 74 évvel ezelőtt, s 1960-ban költözött Szenttamásra, ahol az akkor alakult

még mindig félének. Van közöttük földműves, orvosnő, szabómeister, nagyon széles a skála, de egyben szinte valamennyien egyetértenek, hogy

Pintér József

Mintegy 298 személyt tudtam azonosítani, akik részt vettek a megtorlásban, amiről azt mondják, hogy vérbosszú volt, de nekem az a véleményem, hogy ez inkább kapzsiságból elkövetett tömeges rablógyilkosságnak nevezhető

bírószágon tolmácsként, a községi közigazgatásban pedig fordítóként és tanácsnokként dolgozott. A hivatása jogász volt, s mivel ilyen fontos helyeken végzett munkát, alkalma adódott arra, hogy a régi dokumentumokhoz hozzáférhessen.

A történelmi VMDK-nak a közép-bácskai ala-

pitója és első elnöke volt, s abban az időben fogant meg benne a gondolat, hogy fel kellene kutatni az 1944/45-ös szenttamási megtorlás adatait. 15 éven át szorgalmasan gyűjtötte az adatokat, ma ott tart, hogy egy könyv megjelenéséig tervezi, amelynek a munkacíme Szentes diadal lenne, s ebben feltárja azt, hogy mi minden történt

1944. október 19-től 1945 tavaszáig a megtorlás idején. Azt mondja, az adatokat nem szívesen bocsátja nyilvánosságra, hiszen majd a megjelenő könyvben mindenki által hozzáférhetőek lesznek, de megtudtuk tőle, hogy Szenttamáson 545 áldozatot sikerült neki a tanúvallomások és a rendelkezésre álló dokumentumok alapján azonosítani, noha a helybeliek elmondása szerint az áldozatok száma akár 1000-re vagy 1100-ra is becsülhető. Turján és Nádaján is végezték kutatást. Nádaján meg lehetőséget kevés magyar élt, mégis 48 kivégzetről van tudomása, Turján pedig 14-ről.

Amikor felkerestük, szívesen állt a Magyar Szó rendelkezésére, igaz, nem könnyű ezekről a dolgokról beszélni, de ő mégis megosztotta velünk mindazt, amit fontosnak tartott elmondani.

Szenttamáson nem volt olyan család, amelynek nem lett volna rokona, ismerőse vagy baráti köréhez tartozó tagja, akit valamí módon ne érintett volna a megtorlás. Nagyon sok embert kivégeztek, a helyi adatok szerint akár 1100-ra vagy 1200-ra is tehető az áldozatok száma. Az általam felkutatott 545 kivégzett személyre vonatkozólag minden egyes esetről legalább 10 tanúval beszélgettem el. A tanúk közül sokan még ma is élnek, de legtöbbször nekik nem szeretné nyilvánosságra hozni a kiletét,

és nem szívesen hozzák nyilvánosságra a kiletüket. Ezt részben meg lehet érteni, hiszen el tudja képzelni, hogy milyen nehéz Szenttamáson magyarnak lenni, ha manapság is alkotmánybíróság elé kerül a helységnevétábláról, az, hogy szabad-e kiírni a helységnevétábláról. Szenttamás – ezzel kezdte mondanivalóját Józsi bácsi, majd visszaemlékezett arra, hogy 1994-ben a temetőben keresztet állítottak fel a vérengzés 50. évfordulójára, s akkor tartottak először nyilvános megemlékezést, aminek a szervezéséből ő is kivette részét. Később a fakeszretet márványkereszt követ-

A helybeli temetőben emléktábla őrzi a kivégezettek emlékét

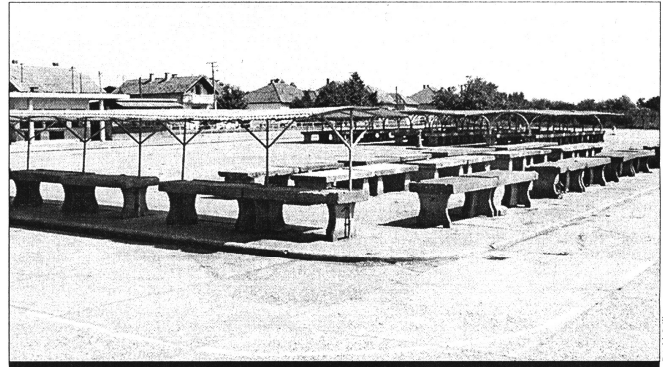
te, s az idő múlásával az emberek egyre bátrabban mertek emlékezni a múltira, ami valamikor elképzelhetetlen volt, s csak néha tapasztalhatták azt, hogy hagyják egy-egy szál virágot a temetőben ott, ahol gondolták, hogy a vérengzés áldozatait eltemették.

■ Mára kiderült-e, hogy hol vannak a tömegsírok Szenttamáson?

– Ez is hosszas utánajárás eredménye volt. Persze a lakosság mindig is sejtette, hogy hol, mi történt, úgyhogy mára három ilyen helyet tudnak felsorolni, amelyet a könyvemben részletesen leírok.

Általában azt a módszert alkalmazták, hogy a tömegsírok fölé betonfedőt tettek, vagy erdő-sítettek azon a részen. Az egyik temetkezési hely a valamikori fű-

résztelep területén volt, azt lebetonozták, és ma ott piac van. A másik a temetőben van, s a tömegsír fölé kápolnát építettek. Amikor a kápolna alapját ásták ki, csontokra bukkantak. Értesítették a rendőrséget, ám azok mindent megtektek annak érdekében, hogy a nyilvánosságot elújízzék onnan, s mielőbb betemetessék a gyanús körülmények között feltárt tömegsirt. A harmadik tömegsír pedig a szabadkai országot a gyanús körülmények között feltárt tömegsirt. A harmadik tömegsír pedig a szabadkai országot a gyanús körülmények között feltárt tömegsirt. A harmadik tömegsír pedig a szabadkai országot a gyanús körülmények között feltárt tömegsirt.

A piactér lebetonozása előtt az egykori fűrésztelepen temették el a megtorlás áldozatait

Azt is kinyomoztam, hogy hol volt a gyűjtőközpont, ahova az ártatlan áldozatokat betelepítették. Ez is három helyen található meg: az egyik Szenttamáson a valamikori gimnázium épülete, ami most kereskedelmi központ, a másik a valamikori Dunderski-ház, ahol ma a bíróság működik és a községéhszának az épülete. Valamikor az 1960-as években a Dunderski-ház pincéjében a család kriptája mellett csontokra bukkantak, de ezt a dolgot sem hagyták nyilvánosságra kerülni, eltsolták az egészét. A községéhszának pincéjében is volt valami hasonló gyanús dolog, de hát az 1960-as és az 1970-es években nem lehetett ezt nyilvánosságra hozni, sőt beszélni sem lehetett róla.

■ A bűnösöket, a tetteseket is megpróbálták számba venni?

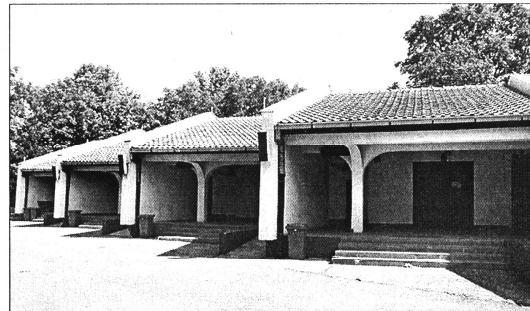
– Igen, és ebben nagy segítségemre volt két önjelölt szenttamási szerb nemzetiségű helytörténész, akik egyenként tanárok voltak, és a gyűjtés alapján különböző visszaemlékezéseket írtak meg. Az ő adataik alapján és a helyiek elbeszéléseinek köszönhetően mintegy 298 személyt tudtam azonosítani, akik részt vettek a megtorlásban, amiről azt mondják, hogy vérbosszú volt, de nekem az a véleményem, hogy ez inkább kapzsiságból elkövetett tömeges rablógyilkosságnak nevezhető, hiszen a helybeli szerbek, akik jól ismerték a lakosságot, mentek házról házra, s ők azonosították az állítólagos tetteseket. Kísérte őket egy szekér, arra rakták fel az összegyűjtött értéktárgyakat. A piszkos munkát nem a szenttamásiak végezték, hanem a Tisza menti városokból jöttek hozzájuk kisegítők, magát a kivégzést pedig Tito partizánjai hajtották végre. Az egész település jól ismerte Jelo Kurjački nénit, akinek az orvostan-

Aladárt a vasárnap nagymise után, amikor kijött a templomból, az ottani téren lőttek le. Nem volt szabad hozzányúlni a holttesthez, egy egész napon át ott feküdt, s csak aztán adták ki a családnak, hogy temesse el. Ezenkívül még három nyilvános kivégzés volt, de a többi esetben nem engedték meg, hogy eltemessék az áldozatokat. Valamennyi áldozatot az ügyvezető begyűjtőbe terelték be, s onnan vihették el a holttesteket az éj leple alatt a tömegsírul kijelölt helyekre. Egyetlen áldozat hozzátartozójának sem adatott meg a lehetőség, hogy eltemessék a halottaikat, s megadják nekik a vég-tisztességet.

Az áldozatok listáját lapozgatva az említett polgármester neve után rögtön ott szerepel például a 30 éves Agó János, az egykori csendőr-szakasz-

Az egész település jól ismerte Jelo Kurjački nénit, akinek az orvostanhallgató fiát a honvédek bevonulásakor lelőtték, s nyíltan hangoztatta, hogy a fia életéért száz magyarnak kell meghalnia

vezető neve, akit orvul lőttek le a kukoricásban a partizánok, vagy Bodrogi-Bergel József 52 éves kereskedő, akinek tetemes vagyonát elkobozták, mert az adatgyűjtő szerint odafigyeltek nagyon arra, hogy olyanok is legyenek az áldozatok között, akikről van mit elvenni. Például azt mondták, hogy Zselli Tamás 35 éves gazdálkodó azért esett áldozatul, mert így a gazdának nem kellett kifizetnie neki a bért. Beszélgetésünk során szóba került Major Lajos nyomdász esete is, akit feleségével, Bömböcs Adállal együtt hurcoltak el és végezték ki, otthon magára hagyva egyedül az alvó 11 éves

A kápolna alatt van az 1944/45-ös vérengzés áldozatainak egyik tömegsírja

hallgató fiát a honvédek bevonulásakor lelőtték, s nyíltan hangoztatta, hogy a fia életéért száz magyarnak kell meghalnia. Sok helyen ő ment előre, és felismerte vélt az elkövetőket, s mutatott rá mindazokra, akik szerinte rászolgáltak a megtorlásra. Volt nyilvános kivégzés is, amit elrejtett példának szántak. A polgármestert, Andróczy

kisfukot. Amikor a gyermek felbört, a szomszéd patikus szerb családól kért segítséget. Eleinte letagadták, hogy ismernék egyáltalán, de később Nado néni megszánta, adott neki zsíros kenyert, s azt tanácsolta, hogy amíg az anyukája nem jön haza, menjen el valahova rokonokhoz, hűződjön meg. A 11 éves kisgyerek gyalog ment Topolyára a nagynénjéhez, és ott is maradt örökre, hiszen a szülők megölték, a vagyonukat elvették. Topolyán nevelkedett fel, könyvvel lett befűle. Major Károlynak hívták, sajnos már meghalt, de ő volt az, aki az első koszorúzásnál elsőként helyezte el az emlékezés virágait a felállított keresztnek.

■ VARJÚ Márta